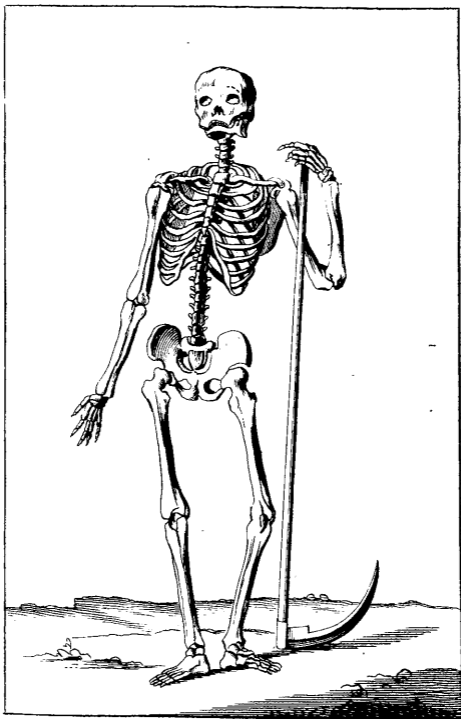

2769

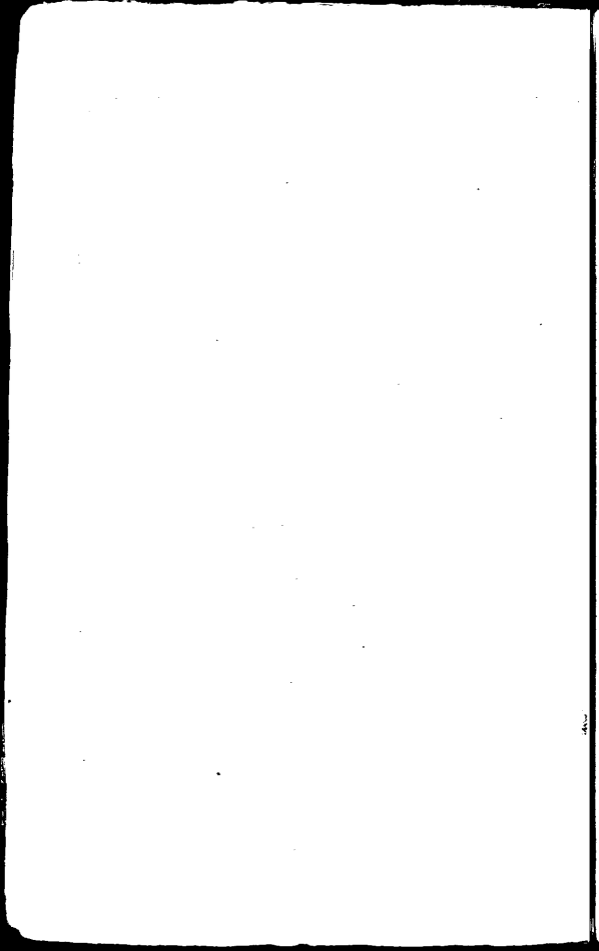
2769717

060-4712

vriend Hein. zie blz. 87.

ASMUS omnia sua SECUM portans,

of

alle de werken

van den

Wandsbecker Bode.

I.

Amsterdam
Bij W. Holrop, 1789.

Intekening - bericht van ao. 1774.

Ik wil mijne werken ook verzamelen en uitgeeven. Daar heeft mij bijna niemand, zoo als anders wel plagt te geschieden, om verzocht, en ik weet beter, dan eenig genegen lezer, hoe weinig 'er aan verloren zou zijn, al bleven mijne werken zoo onbekend als ik zelf ben; maar 't is toch zoo aartig met het intekenen en uitgeeven, en zulk eene vreugd en eere voor mij en mijne oude moei: ook is het 's menschen vrije wil of hij intekenen wil of niet. Ik wil ze alzo uitgeeven, onder den tijtel: „ *Asmus, omnia sua secum portans*, „ of alle de werken van den Wandsbecker Bode.” Dit *secum portans* zal bestaan uit

dichtstukken, eenige brieven en andere profaïsche stukjens, welke laatsten ten deele mijn eenvoudige oordeel over één en ander boek bevatten; het zal in alles tusschen de 15 en 20 vellen bedragen; op zijn best papier, in klein 8vo. gedrukt, en met ten minsten ééne schoone plaat versierd zijn. De prijs is 2 mark zwaar geld, en voor de heeren recensenten en journalisten enz. 3 mark. Men kan vooraf betalen of intekenen, zoo als men wil, tot kersmis toe; en te paaschen zal het boek uitkomen. Daar ik niet afzien kan tot wat nut de naamen der heeren intekenaars vóór zulk een boek als het mijne is, gedrukt zouden worden, zoo zal ik ze maar hupsch *in petto* houden, ten ware dat iemand uitdrukkelijk anders begeere.

Ik was eerst willens, om alle de heeren intekenaars vooraan in het koper te laten brengen, doch men heeft mij gezegd, dat zoo iets zijn ongemak heeft, en daarom heb ik het weêr opgegeven. Wijl ik niet stout genoeg ben, om de H.H. geleerden met het aannemen der intekening te hinderen, zoo verzoek ik alle boden, van wat jaaren, statuur en religie zij ook mogen zijn, en verders elk, die lust heeft, om de intekening aan te nemen, en te nieuwjaar regelrecht naar *Wandsbeck* aan mij te zenden, met deeze claufule ter zijde op den brief: „af te geven te *Hamburg* bij den heer *Bode* op den *Holzdam*.” Ik ben voor hun geern dienstvaardig tot alles, wat hier naar 's lands wijze is. Ik neem zelf ook intekeningen aan, en in *Hamburg*

neemt de heer *Bode* op den *holzdam* ze aan. Ten besluite weten de genegen lezers uit den *Göttingfchen* *mufen* - *almanach*, alwaar ik mij menigmaalen ook een' anderen naam geef, en inzonderheid uit den *Wandsbecker Bode*, wat zij te wachten hebben, en ik ben onschuldig, zoo iemand intekent, en naderhand niet te vrede is.

Den 8sten November 1774.

Asmus, *pro tempore*
Bode in *Wandsbeck*.

(No. 179 van den *Duitschen anders*
Wandsbecker Bode van 't jaar 1774.)

Verklaaring

der printverbeeldingen en tekens.

De eerste plaat is *vriend Hein*. Aan hem draag ik mijn boek op, en hij zal als bescherm-heilig en huisgod voor aan de deure des boeks staan.

Opdragt.

Ik heb de eer van uwen heer broeder te kennen, en hij is mijn goede vriend en patroon. Ik had ook nog wel *andere adresfen* aan u; maar ik denk, men gaat het best recht uit. Gij zijt niet voor *adresfen* en ook niet gewoon om veel complimenten te maaken.

Daar zijn menschen, ze heeten „sterke geesten,” die zich in hun leven door *Heintjen* niet laten aanvechten, en achter zijn' rug wel met hem en met zijne spille beenen spotten. Ik ben geen sterke geest; en, om de waarheid te zeggen, 't loopt mij telkens zoo koud over den rug, als ik u aankijk. En echter wil ik gelooven, dat gij een goed man zijt, als men u maar genoeg kent; en toch is het mij, als of ik eene soort van heim-wee en voorgevoel van u heb, gij oude *Ruprecht de poortier!* dat gij ook ééns komen zult, om mijnen *gordel-riem te ontbinden*, en mij voor betere tijden zeker op oord en plaats te rust te leggen.

Ik heb daar een boeksken geschreven,

en leg het u voor. Het zijn gedichten en proza. Ik weet niet of gij een liefhebber van gedichten zijt; maar ik kan het kwalijk denken, dewijl gij over het algemeen geen boert verstaat, en de tijden voorbij zijn, waarin gedichten meer waren. Het één of ander in dit boekken zal u, hoop ik, niet geheel mishagen: het zijn meest losse gedachten en klein speelwerk: doe 'er mede, wat gij wilt.

De hand, lieve *Hein!* en, als gij ééns komt, zoo val mij en mijne vrienden niet hard.

De Ouden zouden hem anders verbeeld hebben, als een' jager in den mantel des

nachts; en de Grieken, als een jongeling, die in eene geruste houding met ingezonken droevige oogen, de fakkel des levens bij het lijk uitbluscht. Dit is een schoon beeld, en herinnert ons zoo troostelijk aan de familie van *Hein* en voornaamlijk aan zijn' broeder; als men daar, zoo den gantschen dag over, zich moede en mat gelopen heeft, en dan de avond eindelijk zoo ver komt, dat men het licht wil uitdoen — dan heeft men toch nu den nacht voor zich, dat men kan uitrusten! en als het dan zelfs den volgenden morgen feestdag is!! Dit waarlijk is een goed beeld van *Hein*; maar ik ben toch liever bij den knekel-man gebleven. Zoo staat hij in onze kerk; en zoo heb ik mij

hem altijd van jongs af verbeeld, dat hij op het kerkhof over de graven stapte, als één van ons kinderen 's avonds zoo grilde, en moeder dan zeide, dat de dood over ons graf gegaan was. Hij is ook zoo, dunkt mij, recht fraai, en als men hem lang aankijkt, zal hij 'er ten laatste heel vriendlijk uitzien.

De tweede plaat, bladz. 12. verbeeldt een' raven; sommigen echter zeggen, dat het maar een kraai is.

De derde plaat, bladz. 136. is de president *Lays*. Ik weet niets meer daar van te zeggen, en het werk mag zijnen meester prijzen.

Op de vierde plaat, *p. ultima*, sta ik, en giet olij op een' steen. Wat het beduiden zal? — daar ligt een man onder dien steen, dien ik veel te danken heb, en niets heb kunnen vergelden. Daar sta ik nu zoo, en zalf zijn' grafsteen met olij, en — het zal niets beduiden.

De ☞ staat altijd voor den tijtel van het een of ander boek, en zal zoö veel te kennen geven, als dat ik 'er mijn eenvoudig gevoelen van zeggen wil.

Het ☆ onder een stuk wil zeggen, dat dat stuk in mijnen stijl is opgesteld. * In de stukjens zonder starretjen heb ik mij meer naar mijn' neef geschikt, en van de-

ze stukjens pleeg ik ook wel *vel quasi* te zeggen, dat mijn neef ze gemaakt heeft. Ik zou ook kunnen zeggen, dat mijn neef zich in deze stukjens naar niemand, en in die met het ✨ naar mij en mijnen boden-staf geschikt heeft; het komt alles op één uit. En offchoon nu dit ✨ mijn teken is, nogthans moet niemand daaruit besluiten, als of ik eene ridderorde en eene star droeg. Ik draag geene star. De starren en hooge eertijfels zijn bij verdienste, het geen de weërhaan omtrent den wind is. Wie een' grooten tijfel en eene star heeft, die moet ook groote verdiensten hebben, daar naar richten zich de potentaten bij het geven, en dat ziet men ook aan de meeste heeren, die hooge tijfels en

starren hebben; *à propos*, ik heb wel van mijn leven eene star op eene borst gezien, en in het gelaat daar boven leed- en verdriet-tekens, en dan dacht ik zoo bij mij zelve, dat het toch niet altijd vrede en vreugde is, het geen zulk eene star op eene borst menigmaal zoo in de hoogte verheft, en dat tijtels en starren toch niet inwendig gelukkig kunnen maaken. Het zijne getrouw te doen, plagt mijne moeder te zeggen, is eene star, die op de bloote borst zit; de anderen zitten maar op het kleed.

Ten besluite nog een woordjen met mijne heeren intekenaars. Vooreerst hoop ik, dat zij met druk en papier te vrede

zullen zijn. Ten tweeden: Ik heb hun tusschen de 15 en 20 vellen beloofd, en lever hun maar 15 en een half; maar daar voor lever ik ook 2 platen meer dan ik beloofd heb, en ik denk, dat zij daarbij niet verloren hebben. Ten derden: Nadien ik als „Asmus *pro tempore* Bode in Wandsbeck” niet in den staats-almanach sta, en het met de brieven onder dit adres wel eens een abuis geeft, zoo verzoek ik de goede heeren, die zich met het verzamelen der intekening belast hebben, om hunne brieven aan mijn' neef Matthias Claudius, *homme de lettres*, te adresseeren.

„ En hier mede wil ik nu het boek befluiten, en heb ik het lief gemaakt, dat

was juist mijn verlangen. Is het echter te gering, dan heb ik toch gedaan, zoo veel ik kon. Altijd wijn of altijd water te drinken, is toch niet smaaklijk, maar somtijds wijn, en somtijds water te drinken, dat is smaaklijk; en dus is het ook smaaklijk, als men zoo wat veelerlei leest. Dit zij het einde.”

Asmus.

Mijn Nieuwejaarslied.

Het was eerst vroege schemering ,
De dag was nog te wekken ,
Schaars dat men lichts genoeg ontving
Om door het woud te trekken.

'k Had Lucifer ter linke hand ,
En ik ging voort en dachte ,
In 't lommer aan mijn vaderland ,
Welk hij een nieuwjaar bragte.

Ook dachte ik verder : „ zoo en zoo ,
„ Het jaar is nu verdweenen ,
„ En gij ziet nog , van d'eigen boô ,
„ U , blijde en frisch , bescheenen.

„ Hij , die hem ginds te staan beval ,
 „ Tot geeven gern genegen !
 „ Schenkt 'tar , en morgenrood , en dal ,
 „ En om mij heenen zegen !

„ Weldra begroet ook zijne zon ,
 „ Voor 't eerst van 't jaar , dees landen ! ” —
 'k Moest blijven staan , mijn hart begon
 Mij in de borst te branden.

't Hoofd draaide mij , als in den droom ,
 Wen nachtgezichten prangen ;
 Ik hield mij aan een' eiken boom ,
 En bleef als daaraan hangen.

Mij dacht ik hoorde een hemelkoor ,
 Dat glansrijk nederdaalde ;
 't Verheven lied klonk mij in 't oor ,
 't Geen echo dus herhaalde :

Der *oude* barden vaderland!
En trouw van oude tijden!
U, vrij en nooit bedwongen land!
Wil Braga weêr hier wijden

Aan de oude vaderlijke deugd!
Vreê zij 'er in uw steden,
En bij uw burgers gulle vreugd,
En oude duitfche zeden!

De mannen zullen, jong en oud!
Goed vaderlandsch en weêrbaar
En deftig zijn, bedaard en stout,
De vrouwen kuisch en eerbaar!

En uwe vorften groot en goed!
En groot en goed de vorften!
De burgers minnen, en naar 't bloed
Van burgers nimmer dorften!

Goed zijn! goed zijn! is veel meer dan
Verövrende vertooning ;
De koning zij de beste man,
Of dees zij anders koning!

Uw dichtrei zal noch eeuwig wijn,
Noch eeuwig liefde zingen!
De Barden moeten mannen zijn,
En wars van beuzelingen.

Eén drift en hemelgloed zal dan
Ontvanken uw poëten! —
En gij, Wandsbecker liereman,
Zult vriend en neefjen heeten!

☞ **BATTEUX**, geschiedenis van de gevoelens der wijsgeeren nopens de eerste grond-oorzaaken der dingen. Uit het fransch vertaald. enz.

Monfieur **BATTEUX** hadt denklijk gehoord of gelezen, dat sommigen van de oude wijsgeeren een *denkbeeld* hadden van de eerste grond-oorzaaken der dingen, en dat zij met dit *denkbeeld* 'er niet kwalijk bij stonden, maar doorgaands goeds moeds en wel te vrede waren; hij dedt dan de moeite, om de fragmenten en overblijfselen der oude wijsgeerige secten bij de rei af onderhanden te nemen, om eindelijk ééns in het net te brengen, het geen die oude zoo hoog geroemde heeren voor goeds hadden, ten einde ook in allen gevalle daar het bes- te voor zich en zijne tijdgenooten uit te

kiezen. Hedendaags zeggen en schrijven veele geleerden meer dan zij weten, in oude tijden wisten sommigen meer dan zij schreven, en bovendien zegt men, dat zij, onder anderen PYTHAGORAS zaliger, wiens ééne heup voor niet heel *orthodox* gehouden werdt, de gemaakte gewoonte zouden gehad hebben, om voor en achter een scherm lesfen te houden e. z. v. Monsieur BATTEUX houdt zich met dergelijke *finesses* niet op, maar neemt al wat hij voetschoots voor zich vindt, bekijkt het, en ten slot doet hij uitspraak, dat die genen zotten zijn, die ik weet niet wat wonders en groots bij de ouden zoeken, dat NEWTON een heel ander man is e. z. v.

Dit is zoo ten naastenbij de zin van dit werk van Monsieur BATTEUX, en, omdat hij het zegt, zal het ook wel ontrent zoo wezen.

☞ *Jean qui rit et Jean qui pleure*, eene *pièce fugitive* van den heer DE VOLTAIRE C. Z. V.

Daar zullen oudtijds *Jears* geweest zijn, welken over de zwakheid van hun geslacht lagchten of weenden; de wijsgeer van *Efezen*, dien niemand verstaan of begrijpen kon, weende, zegt men, gestadig, en de groote man van *Abdera* lagchte. Maar dat waren dan zekerlijk *Jears*, die wat onderzocht hadden, die wisten, dat de geest van dwaasheid en beuzelingen, hoe fraai hij zich mogt voordoen, nogthans de geest van dwaasheid en beuzelingen was en bleef, en geenszins de geest van wijsheid, tot welken men zonder zelfkennis niet geraaken kan; en die daarom ook, onder gestadig wortelen met de *schoone natuur*, oud en

grijs waren geworden, en nu bij onder-
vinding zagen, wat de mensch is, en
wat hij behoorde te wezen, en wat hij
kan worden.

Men kan zich niet onthouden van
misnoegd en kwaadschiks te worden, wan-
neer men zulk eenen komediant en *Jean*
F** zich ligtvaardig met waarlijk groote
mannen ziet gelijk stellen.

De Koekoek.

Wij vogels zingen niet egaal.

Dees doet het zacht, die laat zijn toonen rijzen:

Uil kan het niet als ik, ik niet als nachtegaal.

Elk onzer hebben we onze wijzen.

Op Goedenvrijdagmorgen.

Ik ben den voorigen nacht onder weg geweest. De maan schein zoo wat koud op het lijf, maar anders was zij zoo helder en schoon, dat ik 'er recht mijn genoegen in had, en mij niet verzadigen kon met haar aan te kijken. Heden nacht, voor duizend achthonderd jaaren, schein gij zeker zoo niet, dacht ik bij mij zelve, anders was het toch niet mogelijk, dat de menschen, in het gezicht van eene zoo vriendelijk - zachte maan, eenen deugdzaamen schuldellozen man kwaad hadden kunnen doen! —

Impetus philosophicus.

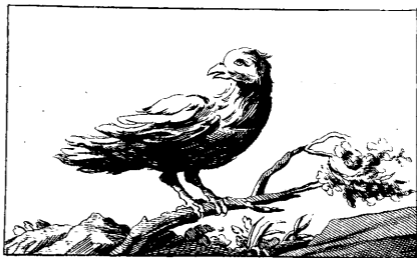
Een' ieder' mensch is arbeid opgelegd naar zijne mate, maar het hart kan niet aan den arbeid blijven; het tracht gestadig te rug naar *Eden*, en dorst en verlangt daar heenen. En *Pfyche* wordt een doek voor de 'oogen gebonden, en zij dus opgeleid om blindemannetjen te speelen. Zij staat en luistert door den doek heenen, springt toe op elk geluid, dat zij vernceemt, en breidt de armen uit. — Ik bezweere u, gij dochters van *Jerusalem!* als gij mijnen liefften vindt, zoo zegt hem, dat ik krank ben van liefde.

Wat ik wel mag.

Ik mag het begraven ook wel aanzien, wanneer een rood-bekreten oog nog zo eens in het graf gluurt, of iemand zich zoo kort omkeert, en zoo bleek en stijf staart, en niet aan het weenen kan raken. Het is mij dan ook wel eens in de oogen niet zoo als 't zijn moest, maar evenwel ben ik toch eigenlijk vrolijk. En waarom zou ik ook niet vrolijk wesen? Daar ligt hij immers nu, en heeft rust! en ik ben in dit opzicht een zotte kaerel; wanneer ik tarwe zie zaaijen, dan denk ik reeds aan de stoppelen en aan de vreugde bij den oogst. De menschen zijn zoo bang voor een' dooden, ik weet niet waarom? Het is een treffende heilige

schoone aanblik , een lijk in het gezicht te zien ; maar het moet zonder verblindenden praal zijn. De stille bleeke doodsgedaante is zijn opschik , en de be-
ginfels en teekens der verderving zijn
halsfieraad , en het eerste haanengekraai
ter opstanding.

De Neger op eene suikerplan-
taadjen.

Verre van mijn vaderland,
Moet ik hier vergaan en kwijnen,
Zonder troost, in smart en schand!
Schrandre blanken! welke pijnen!
En ik heb die mannen zonder 't minste erbarmen,
Immers niets gedaan!
Laat, o hemel! dus mij armen
Zwarten man niet hulploos staan!

De Hen.

Daar was eenmaal een snuggre hen ,
 In 't eijerleggen vlijtig ,
 En die , na 't leggen , (dus zegt men)
 Zich hooren liet zoo spijtig ,
 'Zoo overluid en woest in 't rond ,
 Als of het huis in vlamme stond.
 Dit doen mishaagde een' oud' kalkoen ,
 Die fait van denken maakte ,
 Hij vliegt de werf op naar het hoen ,
 't Was naauw dat hij grond raakte.
 Dat kaaklen , hen ! dit was zijn groet ,
 Is noodloos : wil mij hooren ;
 En daar het tot het ei niets doet ,
 Zoo leg uw ei en daarmee goed
 En wacht u mij te stooren ;
 Gij weet niet hoe 't door 't hoofd mij gaat. —
 Hem ! zei 't beledigd hoen , terwijl het voor hem staar ,

Gij hebt goed praaten; maar, o wee!

Wat weet het redenlooze vee

Van 't geen thans mode voegen laat?

Hoor, buur kalkoen! dees fjaalen wet:

„Eerst leg ik 't ei, — en dan! — dan recenseere ik het.”

☞ — *Paraphrasis Evangelii*
Joannis. — etc.

Ik las van jongs af geerne in den bijbel, ja al mijn leeven geerne. Daar staan zulke *ſchoone gelijkeniſen* en *raadzels* in, en het hart wordt dan zoo blij en opgeruimd. Liefst evenwel lees ik in S T. J A N. Hij heeft zoo iet heel wonderbaars. — Scheemering, en nacht, en midden in dezelve eenen ſneſchietenden blikſem-

straal! zachte avondwolkjens en achter die wolkjens de groote volle maan zoo levendig! zoo iet zwaarmoedigs en verhevens en diepzinnigs, dat men zich niet verzadigen kan. Het is mij, onder het lezen van Joännes, altijd, als of ik hem bij het laatste avondmaal aan het hart van zijnen meester voor mij zie liggen, als of zijn engel mij het licht houdt, en bij zekere plaatzen om den hals wil vallen en iet in het oor luisterèn. Ik versta bij lange niet alles, wat ik lees, evenwel is het mij dikwijls als of het mij van verre voor de oogen zweefde, wat Joännes eigenlijk meende, en zelfs daar, waar ik in eene heel donkere plaats zie, heb ik nogthans een voorgevoel van eenen grooten heerlijken zin, dien ik ééns verstaan zal; en daarom tast ik zoo gretig om naar elke nieuwe verklaring en uitlegging van Joännes. De

meesten echter krabben maar zoo wat aan die avondwolkjens, terwijl de maan achter hen rust heeft.

De verklaring van dezen heer schrijver is, naar mij dunkt, zeer geleerd; en ik geloof, dat men wel twintig jaaren studeeren moet, eer men 'er zoo eene schrijven kan.

Eene *Chria*, waarin ik bericht geef van mijn akademie-leven.

Ik ben ook op akademiën geweest, en heb ook gestudeerd. Neen, gestudeerd heb ik niet, maar op akademiën ben ik geweest, en weet, hoe alles daar geschaapen staat. Ik geraakte bij geval met ee-

1.

b

nige studenten in kennis, die mij de geheele akademie lieten kijken, en mij overal medenamen, ook in het kollegie. Daar zitten de heeren studenten, alle naast elkanderen, op banken, zoo als in de kerk, en bij het venster staat een kathedr, daar zit een profesor of zoo iet in, die over dit en dat allerhande dingen praat; en dat noemen zij *doceeren*. Die in de kathedr zat, toen ik mij in 't kollegie bevond, was een magister, die een groote krul-pruik op het hoofd hadt, en de studenten zeiden, dat zijne geleerdheid nog veel grooter was, en meer krullen hadt, en dat hij onder de hand een zoo kapitaal vrijgeest was, als 'er een in *Frankrijk* of *Engeland* wezen kon. Daar kon wel wat aan zijn: want alles ging bij hem zoo voor de vuist en glad voort, als of het van een leijen dakjen rolde: en demonstreeren, dat kon hij als de

wind. Wanneer hij een stuk onder handen nam, dan begon hij 'er zoo even een weinigjen van aan te roeren, en, eer men omzag, was het gedemonstreerd. Dus demonstreerde hij bij voorbeeld, dat een student een student is, en geen rhinoceros; want, zeide hij, een student is of een student, of een rhinoceros: maar een student is geen rhinoceros, want anders moest een rhinoceros ook een student wezen; maar een rhinoceros is geen student, derhalven is een student een student. Men zou denken, dat verstaat zich van zelf, maar wij, arme halzen, weten niet beter. Hij zeide, dat deze waarheid, „ dat een student geen rhinoceros, maar een student is, ” een hoofdpilaar van de gantsche filosofie was, die de magisters niet stevig genoeg onderschragen konden, opdat zij niet omvalle.

Nademaal men op één been niet gaat

kan, zoo heeft de filosofie ook het tweede, en daar in was meer dan één iet het onderwerp, en dat ééne iet was, volgens het zeggen van den magister, voor ieder één; maar tot het andere iet behoorde een fijner neus, en dat was alleen voor hem en zijne kollegen. Bij gelijkenis, wanneer een spin een draad spint, dan is de draad voor ieder één, en ieder één voor den draad, maar in het achterkwartier van de spin is haar bescheiden deel, te weten, dat andere iet, welk de toereikende grond van dat eerste iet is, en alle iet moet zulk eenen toereikenden grond hebben, hoewel die niet altijd in het achterkwartier behoeft te wezen. Ik zou ook met dit *axioma*, gelijk de magister het noemde, ellendig te pas hebben kunnen komen. Daar hangt toch alles in de wereld aan, zeide hij; als iemand dit
om-

omver stoot, dan raakt alles hol over bol door malkander.

Vervolgens kwam hij van de geleerdheid, en van de geleerden te spreken, en voer bij alle gelegenheden tegen de ongeleerden uit. Te henker, wat veegde hij ze! Het ongeleerd gemeen zitten de vooroordeelen van nachtmerriën, lijkdoornen, godsdienst, enz. als vliegen op den neus, die hem steeken; maar geen één durfde hem, den magister, aan boord komen, en als 'er al één kwam, flink sloeg hij ze met de vliegenklap der filosofie op zijn' neus dood. — 't Is alleen de filosofie, die leert, of en wat God is, en zonder haar kan men geen gedachten van God maaken, enz. Doch dit zal de magister zeker maar zoo gezegd hebben. Geen mensch kan mij, met grond van waarheid, nageven, dat ik een filosoof ben, en evenwel ga ik nooit door een

woud, of mij komt te binnen, wie toch die boomen doet wasfen, en dan doet zich, zoo als van verre en zachtens, iet van eenen Onbekenden aan mij op, en ik zou wel willen wedden, 'dat ik dan aan God denk: zulk eene aandoening van eerbied en stille vrolijkheid word ik dan gewaar.

Verders sprak hij van berg en dal, van zon en maan, 'even als of hij ze mede hadt helpen maaken. Hier viel mij de hysfop in, die aan den wand wast; maar, om de waarheid te zeggen, het schein mij met dit alles niet toe, dat de magister zoo wijs was als Salomo. Mij dunkt, wie *iet recht* weet, moet, moet — ja, zag ik 'er maar ééns een, dan zou ik hem wel kennen, ik zou hem ook wel willen affchilderen, met dat helder, vrolijk, bedaard oog, met die stille, yerheeyene bewustheid, enz. — zulk ie-

mand moet de borst niet kunnen uitsteeken, en allermint anderen verachten en veegen. Ô! Zelfsverbeelding en trotsheid zijn eene doodlijke hartstogt; in hare nabuurschap kunnen geen gras of bloemen tieren.

Bij het graf van Anselmo.

Dat ik u, mijn vriend, moet derven,
Dat gij niet meer zijt,
Dat ik door uw treurig sterven,
Roepe: ik ben Anselmo kwijt;
Is mij tot smart!! Is mij tot smart!!
Ziet, wij minden ons zoo teder;
Neen! geen blijdschap komt 'er weder,
Hoe lange ik levee, ooit in mijn hart!

Brief aan Andries.

Mijn lieve Andries, indien gij nog wél vaart, is het mij lief; wat mij aangaat, ik bevind mij thans in *Wandsbeck*.

Gij zult toch wel van den heer rector gehoord hebben, dat de almanak-maaker en starrenkijker *Tycho Brahe* in zijn' tijd in *Wandsbeck* den loop der starren heeft gade gellagen, als mede dat deze *Tycho* een neus van goud, zilver en wasch hadt, omdat bij geval een edelman hem, tot tijdverdrijf bij nacht, eenen vleefchen neus afgeduëlleerd hadt. Ik laat u weten, dat ik geen neus van goud, zilver en wasch heb, en dat ik dienvolgens ook hier den loop der starren niet gadesla. Voords is mij, bij gebrek van iet beters, ter oore gekomen, dat uwe lieve Geertruid dezer wereld overleden is. Daar

gij weet, dat ik zelfs aangedaan ben, als 'er maar een hond sterft, dien ik voor het eerst van mijn leven zie, zoo kunt gij u zelven ligt verbeelden, hoe ik gesteld was op de tijding van dit sterfgeval. De zalige Trui had zeker haare nukken, maar zij hadt 'er ook schielijk berouw over, en zij hadt toch ook veel goeds, en hadt ook nog wel wat mogen leeven, maar, zij is nu kapot, en gij moet u daar mede te vrede stellen. Andries! daar is onder de maan veel moeilijkheid dezes levens, gij moet u te vrede stellen. — Ik zit met traanen in de oogen, en knaage aan mijne pen, dat 'er zoo veel katijvigheid des levens is, en dat elk eenen zijne eigene nukken en kuuren zoo ongelukkig moeten maaken.

☞ Nieuwe apologie van SOCRATES,
of onderzoek der leere van de
zaligheid der heidenen, enz.

„Maar”, zeide Socrates, ten befluite van zijne *bons mots* aan zijne rechters, die hem zoo ter dood veroordeeld hadden, „maar het is tijd, dat wij scheiden, en dat gij aan uwe bezigheden, en ik sterven ga; wie van ons het best „er aan is, dat weten de goden alléén.”

Het heeft van ouds af aan geene politieken ontbroken, die niet veel goeds gedacht hebben van deze reis van Socrates. Dewijl hij een heiden was, zeggen zij, zoo is hij gevaaren, daar de heidenen te huis hooren. Het is zeker eene al te sterke kuur van verdraagzaamheid en tolerantie, als men die oude filosoofen zonder onderscheid tot christe-

nen wil maaken, omdat zij eene verheevene zedekunde gepredikt hebben; maar aan den anderen kant was ten tijde van Socrates tweemaal twee zoo wel vier als nu, water bluschte toen zoo wel brand als nu, en dus moest ook de zelfverloochening ook haare *goede gevolgen* hebben. Sommigen van de ouden schijnen den hoest van deze leere gehad te hebben, en Socrates hadt zich onder anderen daar door bij zijne landgenooten geheet gemaakt, omdat zij, gelijk alle andere landgenooten, in hunne slavernij niet van de *vrijheid* wilden hooren, noch door het bitter zout der waarheid aangeprikkeld worden. Dienvolgens zou het ook ongeraden zijn, aan Socrates den krans, dien hij *via legitima* verdiend hadt, te onthouden, en hent de vreugde Gods te ontzeggen, welke de belooning is van den heldengang, uit zijn vaderland en

uit zijne maagſchap , naar een land , dat men bij den afmarsch niet zien kan. Intuſſchen is het een troost voor de vrienden van Socrates , dat de wind blaast , waar heen hij wil , en dat geen diſputeeren de eeuwige wetten van de wereld der ligchaamen en geesten in de war kan brengen. Plato verhaalt ook , dat de bovengemelde loon Socrates geen vrees gelaten heeft , maar hem in het rechthuis zoo helder in 't oog en gezicht is gekomen , dat zijne rechters hem niet durfden aanzien , en voor hem ſtonden , als zondige , misdaadigers , die hun vonnis van hem verwachtten.

Ten beſluite zij het bij deze gelegenheid vergund , eenen *Socratiſchen* ſchrijver over Socrates in het geheugen te brengen , den ſchrijver der *Socratiſche gedenkwaardigheden* enz. in 1759 uitgekomen. Het is waar , hij ſchijnt wel een

bloed te wezen, die zijn' gang recht uit gaat, en naar lof noch berisping omziet, maar het is echter voor dezen en geenen nuttig, dat hij niet vergeten raakt, hoewel hij toch niet veel verstaan wordt. Zekere berichten uit het rijk der geleerdheid veroordeelden hem, bij hunne aankondiging van zijne vier bladen, tot de werk- en rasphuizen, de gedachtenis van welk vonnis hij in eene bijzondere naklucht behoorlijk gevierd, en alle menschen, die niet anders willen, vrijheid gegeven heeft, om aan de hartshoornen van hunne vooroordeelen en troetelgezindheden, ongestoord, te knabbelen.

Charlotte en haare moeder.

M. Charlotte, zeg ik, laat dat na,

Of ik zou moeten kijken.

C. Hoe zoo? Frits kuscht mij maar, mama!

En laat het daarbij blijven.

M. Dat mag hij niet, zottin! laat na.

C. En waarom niet, mama?

Oude en nieuwe tijd.

Ten tijde van Homeer

Hadt men den uil aan vrouw Minerv' gegeven,
Niet tot een tijdverdrijf, maar zinneprent van 't leven;

Ten tijde van Voltair',

Dien wijzen en dien schranderen!

Verdient Minerva dien niet meer;

Nu zou ik, op mijne eer,

Den uil van Pallas in een koekoek liefst veranderen.

☞ Nieuwe Apologie van de letter
H, of: buitengemeene beden-
kingen over de spelling der
Duitschers, door H. S. school-
leeraar, enz.

De bedenkingen over den godsdienst,
en de nieuwigheid in dezelve, het spel-
len zonder h. zijn bekend. Deze *apolo-*
gie is daar een wenk en antwoord op,
als mede op alle soortgelijke bedenkin-
gen, die gezamenlijk op het zelfde fluit-
jen, alleen min of meer zacht of luid,
gespeeld worden en gespeeld zijn, van
den eersten af, die den St. Jans-worm van
de algemeene rede, in plaats van hem
op de aarde zijner wooninge te laten
voortkruipen en glinsteren, boven den
godsdienst liet opklimmen, gelijk de jon-
gens hunne vliegers doen; en die geza-

menlijk op hetzelfde fluitjen gespeeld zullen worden tot aan het einde der wereld, als 'er geene St. Jans-wormen en jongens en vliegers meer zijn zullen. De schrijver laat zich in het gegons en gefuis tegen of voor den godsdienst geheel niet in, maar anatomiseert den St. Jansworm, en maakt hem verdacht, enz. Voor het overige heeft hij zich in een duister nacht-gewaad gekleed, maar de gouden starretjens hier en daar in dat gewaad verraden hem, en zijn zoo lief, dat ons geene moeite verveelt.

☞ De Psalmen van den heer doctor CRAMER, met zangwijzen door C. P. E. BACH, enz.

Het berouwt mij zeker niet, dat ik op dit werk ingeteekend heb. Anders kan

het wel met inteekenen gek genoeg uitkomen, aangezien de heeren geleerden dikwijls net zoo gemoedelijk te werk gaan, als de heeren kooplieden; en menig arme schelm kan op zijn' pakzolder van boven tot onderen wel niets anders dan maanzaad hebben liggen, en dan kan hij ook waarlijk, met het beste weten en geweten, niets anders daar uit afleveren. Met dit boek is het nu zoo niet gegaan. Maar eerlijke lieden hadden mij ook vooraf reeds gezegd, dat C. P. E. Bach, krachtig en desperaat stellen en speelen zou, en daarom dacht ik: zulk een fraaie psalm op eene krachtige zangwijze zal zich onder weg in den morgenstond of anders heel goed laten zingen, en daarom teekende ik in, en zoo als gezegd is, ik heb 'er geen berouw van! Daar is meer dan ééne zangwijze in, die het geld alleen waardig zijn. Terstond de eerste psalm,

en anders is het begin doorgaands zwaar en moeilijk, is heel ligt en eenvouwig en zoo recht toe, dat het een lust is. Maar mijne lijfstukken zijn *blad.* 27. en *blad.* 10. Het eerstgemelde klinkt zoo schoon diep en innig klaagend, dat het iemand de borst recht toeknijpt, maar de andere geeft haar weêr ruimte, om den hoogen lofspalm met alle magt uit te zingen; en dat men op „groot=heid = Gods” zijn keel zoo lang moet uitzetten, dat is juist, zoo als ik het liefst heb. *Bladz.* 16. 45 en 51 behelzen zeker voedsel voor aardsliehebbers, maar dat ben ik niet.

Eén of twee zangwijzen zijn met het accompagnement voor het klavier voorzien. Maar wat baat dat, als ik op weg ben? Ei, wat accompagnement? Ik zing mijn' psalm; de beschouwster van den nacht en het woud mogen mij accompagneeren.

Als hij zijne vrouw met haar kind
aan de borst slaapende vondt.

Dat noem ik een recht lief gezicht,
't Welk in mijn boezem blijdschap flicht.
Die alles zegent, de Albehoeder!
Schenk' zegen beide aan kind en moeder!

Over de Genie.

Nescio quid feruile olet et non fui juris.

Ik verbeelde mij dikwijls, in een ledig
uurtjen, eene taal, als een bondel too-
verftokjens, op ieder van welke eene be-
tooverde prinses of een ongelukkige prins
vastgetooverd is; en hij, die de taal ver-

staat, zou dan een zondags-kind zijn, dat geesten kan zien, terwijl een ander het stokjen ziet, en niets meer. Men verhaalt, dat in de eigenlijke tooverij, als iemand het handwerk verstaat, eene prinses van de tooverij verlost, en een bie-tebaauw of kaboutermannetjen aan het stokjen vastgetooverd kan worden; bij de taalen gaat dit zeker door, en zoo wel de stokjens als de geesten zijn zeer aan de verandering onderworpen. De geschiedenis van deze veranderingen en verwiselingen is al eene heel fijne studie; zij vereischt een filosoofische hoorn des overvloeds, die elks gave juist niet is, en zonder haar kan weinig goeds, van iemands smaak, of van dien zijner navolgers, gezegd worden, gelijk zoo veele verhandelingen in *quarto* en *octavo* bewijzen.

Sokrates praatte van eenen *genius*, die hem in het oor luisterde, en duizenden

na hem hebben gepraat en praaten nog van een' *genius*. Mischien staat de *genius*, daar Sokrates van praatte tot de *genii*, daar deze duizenden van praaten, in dezelfde evenredigheid, als een oude *bard* en profeet tot de *minstrells* en liedjenzangers, welken koningin Elifabeth de cere aandeedt, van hun bij plakkaat te doen aanzeggen: „alle heidens, landlopers en *minstrells* zullen naar het tuchthuis te *Nieuw-minster*.” Mischien ook anders, nademaal het nog niet recht uitgemaakt is, wat Sokrates gemeend heeft, en wat die duizenden meenen.

Bijkans allen, die van den *genius* van Sokrates geschreeven hebben, zijn verdwaald geraakt of in de moerasfige landen van maanzuchtige dweepers, of in de dorre zandwoestijnen der *Wolfiaansche* filosofie, en der mathematische leerwijze. Het kan wel wezen, dat 'er niemand iet

van zeggen kan, dan die eenen dergelijken *genius* heeft, en wie dien heeft, is misfchien te onnozel, en zoo achterhoudend, als Sokrates was. Tot dit laatste vermoeden brengt mij eene opmerking onder de kinderen der menfchen, volgens welke een zuigeling van Venus *Erycina* in den eerften *Platonifchen paroxysmus* der tedere hartstogt fpraakloos is, en in de diepte van het eenzaamfte woud den naam van het *Idol fuo* naauwlijks durft uitfpreken. Bij zulk eene gefteeldheid van zaaken nu, zou men nopens den *genius* van Sokrates van andere lieden niet veel vernemen kunnen, en het zou 'er mede gaan als met den vermaarden fteen der wijzen. Het zij derhalven ten zijnen opzichte genoeg, dat men in eene zachte maanfchijn, met gewafchen handen en een gevoel van eerbied en naarijver, bloempjens voor den man ftrooit, die hem hadt,

en voor dien, die hem heeft — en
nu beneden tot den nieuwerwetschen *ge-
nius* of tot de *genie*.

Hier liggen voctangels.

„Ik ben een bard.” Vriend! zijn uwe oogen helle?
Smaakt u de eikel en de welle?

Aan — als hem zijne — door de
dood ontviel.

De landbouwer zaait blij de zaadjens,
De aarde ontvangt ze, en na een kort poosjen
Komt 'er het bloempjen uit voort.

Gij mindet haar. Wat ook dit leven
Ooit voor gewin heeft, was klein in uwe oogen,
En zij outliep weêr voor u!

Wat weent gij zoo bij deze grafplaats,
En wringt de handen tot de wolke des doods,
En der verteering omhoog?

Als het gras ten veldc zijn menschen
Voort, en als bladen! Slechts weinige dagen
En ons gewaad is vernieuwd!

De aadlaar bezoekt wel deze aarde,
Maar toeft niet, schudt het stof van de vleugelen,
En keert tot de zon te rug!

De tempel der zanggodinnen.

De *Griek* en *Duitscher* nemen het outer waar ;

De *Romer* volgt hen mede uit buurschap naar.

Hoog aan 't verwulfzel zweeft

De *Brit* als een cherub , en leeft.

De *Welsch* is adjunctus en koster met één ,

Op 't spits ziet men den *haan* ,

Verguld en prachtig staan ,

En kraaiende *epopeen*.

Een lied om regen.

DE EERSTE.

Regen , daal ter neêr !

Onze graanen staan en treuren ,

En de bloempjens kwijnen.

DE TWEEDE.

Regen, daal ter neêr!
 Onze boomen staan en treuren!
 En de blaadjens dorren.

DE EERSTE.

En het vee smacht in de weiden,
 En locit den hemel aan.

DE TWEEDE.

En de worm smacht in de beemden,
 Smacht daar, en wil sterven.

BEIDEN.

Laat de bloempjens toch niet kwijnen!
 Noch het loof verdorren!
 O! laat toch den worm niet sterven!
 Regen, daal ter neêr!

---

*

*

*

Mijn neef heeft bladz. 35. eene zeer geleerde verhandeling begonnen *over de genie*. Hij begint dikwijls eene zaak, maar komt hem dan een andere gril over, dan laat hij ze vaaren en denkt 'er niet meer om. Ik houde hem dan somtijds wel ééns zijne gekheid onder vier oogen voor, maar hij schaamt zich niet, en wordt ook niet boos, integendeel geeft hij mij nog allerhande puntige gezegden tot belooning. Onlangs beduidde ik hem, dat hij, het geen hij begonnen hadt, ook — „ Wel waar, neefjen, viel hij mij in de reden, maar vervolgt gij het maar!” Ik gaf, zoo als natuurlijk was, ten antwoord, dat ik niets van dit onderwerp versta. „ Des te beter zult gij 'er over schrijven, neefjen, daar is zoo veel in de natuur verborgen.”

Wat zou ik doen; wil ik het vervolgd hebben, dan moet ik 'er wel aan, het mag dan ook gaan, hoe het gaat.

Ik zal eerst de laatste periode herlezen: „ en nu beneden tot den nieuwerwet- „ schen *genius* of tot de *genie*” — be- neden dan, en onder het vallen met één begonnen.

Ontvang mij, gij minzame Heintje op den *Helikonfchen* berg! daar kom ik aan vallen, om uwen zilveren storm en uw zachter geruisch te hooren; en gij, med- gezellen van Heintje, in uwe lichte roozen- kleuren kleêren, met dien bleeken mond, die zoo liefstalgig praat kan, weest van mij gegroet! — Ha! de duizeling is over, ik heb den vasten grond weder onder de voeten.

Wanneer iemand een boek geschreven heeft, en men leest in dat boek, en het werkt dan zoo zonderling, als of men in

den mantel van doctor Faustus voort moest, zoo dat men al opstaat en zich reisvaardig maakt, en, als men weder tot zich zelve komt, dankbaar tot het boek te rug keert, dan, zou ik denken, heeft die schrijver met *genie* geschreven. Maar, mijn neef zal zeggen, dat dit niets gezegd is; dat men niet wil weten, wie *genie* heeft, maar wat *genie* is, die iemand heeft.

Genie derhalven is — is — ik weet het niet — is een walvisch! Ja recht, de *genie* is een walvisch, die een denkbeeld drie dagen en drie nachten in zijn buik kan houden, en het dan levendig op het land uitspuwt; het is een walvisch, die dan door de diepte in stille grootheid daarheen zwemt, dat den volken der waterwereld eene koude koorts door de leden rijdt, dan weder in de hoogte schiet, en met driemasters speelt, ook wel met woe-

de uit de zee plotslijk te voorschijn komt, en grootſche vertooningen maakt. Maar de niet-genie is een walviſch-geraamte, zonder ſpek en baarden, dat op het water door de winden her- en derwaards geſlingerd wordt, een ſpeelbal voor de zwarte en witte beeren, (journaliſten en nieuws-tijding-ſchrijvers) die over de ijsſchotzen komen en 'er aan knaagen. Ik zal het maar bij tijds zeggen, dat ik in mijns neefs papieren gefnuffeld heb; de beſcheiden lezer zou het toch wel ontwaar worden; ik heb gedaan als anderen: eens anders kruid, en mijne miſt daar over.

Het menſchlijk ligchaam vol zenuwen en aderen, in welker *centrum* de menſchlijke ziel zit, als eene ſpin in het *centrum* van haar weefzel, kan bij eene harp vergeleken worden, en de dingen in de wereld rondöm het zelve bij vingers, welke op die harp ſpeelen. Alle harpſnaaren trillen en geven

een' toon , als zij bewoogen worden. Doch sommige harpen zijn van een zoo gelukkig maakzel , dat zij terstond onder de vingers van den kunstenaar spreken , en hunne snaaren zijn zoo innig tot trillen opgelegd , dat de toon zich van de snaar losrukt , en een ligt etherisch wezen op zich zelf uitmaakt , dat in lucht omwaart , en de harten met zoete zwaarmoedigheid vervult. En dit ligt etherisch wezen , dat zoo vrij op zich zelf in de lucht rond waart , wanneer zelfs de snaar al heeft opgehouden te trillen , en dat de harten met eene zoete zwaarmoedigheid vervult , kan niet anders dan met den naam van *genie* gedoopt worden , en de man , die het op zijn hoofd zet , zoo als de uil op den helm van *Minerva* , is een man , die *genie* heeft ; en de genegen lezer zal nu , hoop ik , beter weten , dan ik zelf , wat *genie* is. Deze *genie* , zoo vervolgen de

bovengemelde papieren, die tot zoo verre eene bloote gave der natuur is, krijgt nu verscheiden richtingen, naarmate de geheele individucele toestand, waarin iemand zich bevindt en bevonden heeft, onderscheiden is. Hier brengen wieg, en minne, en speelgoed, en wooning, en taal, en slaapmuts, en godsdienst, en geleerdheid enz. het hunne toe, om ze te onderdrukken, of aan den gang te helpen. In ze te onderdrukken, heeft de filosofie, zoo als zij op de schoolen in de mode is, en in zwang gaat, eene heel bijzondere verdienste. *Vita Caroli, mors Conradini!* De heeren filosoofen, die van algemeenheden gehoord hebben, welke diep in de natuur verborgen zullen liggen, en door verloskunde ter wereld moeten gebracht worden, abstraheren de natuur het vcl over de ooren, en geven hunne maakte schimmen voor die algemeenheden.

uit ; en hunne toehoorders , welke aan die schimmen gewend worden , verliezen van lieverlede de gave , om indrukken te ontvangen van eene wereld , in welke zij verkeeren . Alle haakjens van hunne ziel , die zich aan de indrukken der daadlijke natuur hechten moesten , raaken afgesleeten , en alle beelden vallen hun nu perspectiefsch en dioptrisch in oog en hart enz.

★

★

★

Maar dat kost hoofdbreken , van eene zaak te schrijven , waar van men niets verstaat ; en dan zijn wij geleerden wel ééns gewoon tot verandering en , om adem te scheppen , een speeluurtjen te neemen . Isaäk Newton zaliger schreef in zijne speeluurtjens eene chronologie , en ik ben

1.

d

dan wel gewoon aan mijnen ouden vriend en schoolmakker Andries te schrijven.

Mijn waarde Andries!

Ik heb de lijkdoornpleister ontvangen, maar de specerij-pillen niet; ook werk ik thans aan een boek, dat ik in druk wil geven. Gij kunt niet gelooven, Andries, hoe men in zijn schik is, als men iet schrijft, dat gedrukt zal worden, en ik wilde u die vreugd ook wel eens gunnen. Gij kondt bij voorbeeld, zoo eens, het recept voor de pleister uitgeven, zoo wat over den oorsprong der lijkdoornen heenredeneren, en aan 't slot eenige *errata* daar bij voegen. Zie, bij een geschrift komt het juist op den inhoud zoo niet aan, als het maar zwart op wit is; sommigen prijzen het toch, en ten slotte kan men van lijkdoornen en pleisters nog al iets schrijven. Ik herrinner

mij, dat het u op school altijd zoo moeilijk viel, om de *commata* en *puncta* goed te zetten. Kijk, Andries, waar het verstand half uit is, zet gij een *comma*; waar het heel uit is, een *punctum*, en waar volstrekt geen zin of verstand is, kunt gij zetten, wat gij wilt, zoo als gij het ook in veele uitkoomende schriften vindt. Wat tijtel gij aan uw boek geven wilt, moet gij zelf weten; het mijne heet: *Secum portans*, en ik kan 'er u niets verder van zeggen, dan dat het begin en einde heeft.

Uw

Dienaar

Klagt over ALY BEY.

Troost mij niet. Ach! laat mij klaagen!

Vrolijk zijn niet meer!

Abudahab heeft verslagen

Aly en zijn heir.

Nimmer, nimmer leeft 'er weder

Zulk een oorlogsheld,

Die zoo alles voor zich neder-

Hieuw en heeft geveld.

Hij versmaadde wijn en wijven

Voor het oorlogsveld;

Allen, die couranten schrijven,

Noemden hem een' held.

Maar, nu is hij nêergevallen.

O! hoe smart het mij!

Ach! van alle Beys, van allen

Was geen Bey als hij!

Syriën betreurt, verflagen,
Dees dappere hand,
Mensch en krokodillen klaagen,
In Egyptenland.

Daher, in den geest bescheenen,
Door 't hoofd van zijn' vrind,
Zit in zijn serail te weenen
Zijn beide oogen blind.

Da capo.

Hinz en Kunz.

H. Wel, Kunz! zeg mij, hoe groot gij toch de zon
wel vindt?

K. Hoe groot? — wel, als een struis-ei, vrind!

H. Ja wel! hoor, Kunz! laat naar u kijken!

De zon een struis-ei! 't zou wat lijken!

- K. Wel Hinz ! wat zoudt gij dan gelooven ?
H. Zoo groot, kijk ! — als een voeder hooi !
K. Hou ! dat gaat mijn geloof te boven !
Wat henker, als een voeder hooi !

In Junij.

Maar het lentegelaat der natuur is toch wonder schoon ; wanneer de doornstruik bloeit en de aarde met gras en bloemen prijkt ! Zoo een heldere December-dag is ook wel schoon en eene dankzegging waardig, wanneer berg en dal in sneeuw bekleed zijn, en ons, boden, in den morgenstond de baard bevriest ; maar het lentegelaat der natuur is toch wonder schoon ! En het woud heeft bladen, en de vogel

zingt , en het zaad schiet aairen , en ginds
hangt het wolkjen met den regenboog aan
den hemel , en de vruchtbare regen ruischt
neder. —

Waak op mijn ziel, loof de Oppermajesteit!
Wat zijt Gij groot! enz.

Het is als of Zij daar voorbij wandele ,
als of de natuur haare komst van verre
gevoelt , en nederig aan den weg staat ,
in haar feestgewaad , en juicht !

Een zonderling geval van dukatonnen en waldhoorens.

Muziek! O ja, muziek is eene heerlijke zaak; zelfs de heilige engelen in den hemel zijn 'er liefhebbers van: ik heb ze meer dan ééns in schilderijën zien blaazen; en de muziek is lieflijk om te hooren, en heeft wezenlijk vermogen op het hart. Ik heb 'er wel honderd maalen van mijn leven om gedacht, hoe zij mij eens week maakte, toen Paul mij mijne dukatonnen ontstolen hadt. Die Paul, die dief daar hij is! Ik had hem zoo dikwijls uit den nood geholpen, en nog ontstal hij mij mijne dukatonnen; mijne moeder hadt ze mij op haar doodbed gegeven. De moeders hebben het dan zoo op haar lijf, dat zij dukatonnen hebben, en de mijne hadt altijd veel van mij gehouden;

ik heb haar ook in mijn leven niets in den weg gelegd, en toen zij merkte dat zij verzwakte, riep zij mij bij haar bed, en gaf mij negen stuks dukatonnen, twee dagen voor haar overlijden; nu God heeft haare ziel, zij was eene goede vrouw.

— Maar, om weder op de muziek te komen, ik wilde dan vertellen, hoe zij mijn hart eens week gemaakt heeft, want ik was recht boos over mijne dukatonnen, en over dien trouwlozen ondankbaren kerel. Waar is Paul? „Hij is naar het bosch gegaan.” Ik hem na, ik keek wild en woest door heg en struik, en wilde hem kloppen, als ik hem vond, en het bloed kookte mij in de aderen — daar begonnen van verre de jaagers van den genadigen heer te blaazen. Zoo hadt het mij nog nooit getroffen; ik luisterde, bleef staan, en keek rond. Ik was juist bij het beekjen, en paarden, en koeien, en

fchaapen stonden aan den oever, en dronken allen uit het beekjen, en de jaagers bliezen. — „ Dukatonnen hier, duka-, tonnen daar! ik wil Paul niet slaan!” en ik vergaf hem in mijn hart aan het beekjen, waar ik stond, en ging weder naar huis. Maar indien dit nu niet zoo bij geval gebeurd was, en de muzijk dit gewerkt hadt, dan ware zij immers Gods gave, en men behoorde ze altijd tot zoo iet te gebruiken. Zie! van dat eeuwig kwinkeleeren wordt zoo niet veel.

Phidile.

Ik was eerst zestien zomers oud,
Onnozel, zonder streeken;
Ik wist van niets, dan van ons woud
En bloem en kruid te spreken.

Daar kwam een uitheemsch jongeling;
Ik had hem niet doen koomen,
Ik wist, van waar, of hoe, geen ding;
Zijn min was niet te toomen.

Hij hadt het schoonste lange haar
Om zijnen halze hangen;
'k Mogt van een' halze als deeze waar',
Nog nooit 't gezicht erlangen.

Zijn oog was hemelsblauw en klaar ;
't Scheen lonk op lonk te geven ;
Zoo lief een oog , als 't zijne waar' ,
Zag ik nooit in mijn leven.

Zijn wezen was als melk en bloed ,
Nooit zag ik zulk een wezen !
En 't geen hij sprak , was ook zoo goed :
Zoo hoorde ik nooit voor dezen.

Hij volgde steeds waar hij mij zag ,
En drukte mijne handen ;
Herhaalde immer o en ach ,
En kuschte mijne handen.

Ik zag hem eenmaal vriendlijk aan ,
En vraagde wat hij meende ?
Toen vielen op mijn' hals en traan
En jongling , die hem weende.

Dit was door niemand ooit gedaan ;
Maar het stond mij niet tegen ,
'k Moest toch beide oogen neder slaan ,
En voelde mij verlegen .

Ik zei hem niet één enkel woord ,
Als of ik 't kwalijk name ,
Geen enkel , en — toch vloodt hij voort ;
Dat hij maar weder kwame !

Aan den nachtegaal.

Hij ligt hier aan mijn hart te slapen ;
Mijn goede schutsgeest aan zijn zij' ;
Ik kan nu boertig zijn en blij' ,
Van bloem en blad ook vreugde raapen .
Nachtegaal , nachtegaal , maak ,
Maak niet dat de liefde ontwaak !

☞ Oudste oorkonde van het menschedom. I. deel. Eene, naa duizende jaaren, verklaarde heilige schrift. II. deel. Sleutel tot de heilige wetenschappen der Egyptenaaren. III. deel. Overblijffels der oudste geschiedenis van Neder-Afiën.

Eene oosterfche luit is eene luit uit het oosten, en in het oosten waren, gelijk bekend is, de vijf poorten aan het gebouw van het menschlijk ligchaam in het vol bezit van al, wat haar toekomt, en men hadt ook, door gemeenlands gebruiklijke *abstractie*, het merg niet uit de beenderen der zinnen en der verbeelding gezogen; floeg de natuur niet op den leest van een systema, en rekte ze 'er

niet op uit; ontbondt ze niet tot eenen
ligten aether-damp, die wel den *windmo-
len der algemeene reden* behendig doet
omgaan, doch voor het overige geen kruid
of planten kan doen wasfen; maar in het
oosten hieldt men onzes lieven Heers na-
tuur, zoo als zij daar is, in eere; liet haa-
re indrukken zachtkens ingaan, en be-
woog ze in zijn hart; in het oosten pre-
fideerden over zon en maan en dageraad
en berg en boom en derzelve indruk-
ken, geesten, welken den aandoenlij-
ken eenvoudigen mensch doorwandelden
en leerden, en zijn hart met eene gewaar-
wording vervulden, die meer waard was
dan alle Q. E. D. — s, die, zedert deze
geesten door de filosofie hun paspoort in
genade gekregen hebben, in derzelve plaats
in de mode geraakt zijn; in het oosten
onderwees men door beelden; enz. Eene
soortgelijke oosterfche luit is nu ook dit

geschrift , en het blijft , men mag den
Schrijver al of niet gelijk willen geven , al-
tijd een schoon verschijnsel hoog in de
wolken , en een luchtjen van *genie*.

Het betreft de scheppings-gechiedenis
van Moses , welke onze schrijver , op arends-
vleugelen van een nieuw en ongemeen
eenvouwig maakzel , van onder den gant-
schen stapel van duizend en duizend eer-
schendingen en eerredingen en uitleg-
gingen en verklarungen van allerleië ge-
leerde gildebroeders en werklieden , voor
den dag wil haalen , of liever op haare ei-
gen vleugelen , die niemand tot hier toe
aan haar ontwaar is geworden , zelve wil
laten doorvliegen , gelijk volgt. Doch
vooräf nog eene glosse.

„ Deze analogie des menschen tot den
„ Schepper deelt aan alle schezelen der-
„ zelve *in- en uitwendige waarde* mede ,
„ van welke , in de gantsche *natuur , trouw*

„ en geloof afhangt. Hoe levendiger de-
„ ze idéé, *dit evenbeeld van den onzicht-*
„ *baaren God*, in ons gemoed is, des
„ te geschikter zijn wij, om zijne bemin-
„ lijkheid in de schepzelen te zien en te
„ *smaaken*, te *beschouwen* en *met han-*
„ *den te tasten*. Elke indruk der natuur
„ in den mensch is niet alleen een *aan-*
„ *denken* aan, maar een *onderpand* van,
„ die grondwaarheid: wie de Heere is.
„ Elke tegenwerking des menschen op het
„ *schepfel* is een *brief* en *zegel* van ons
„ aandeel aan de *Godlijke natuur*, en
„ dat wij *zijn geslacht* zijn.” Deze aan-
merking van eenen *ouden rhapsodist* en
schriftgeleerden mag de ziel van den
lezer in beweging brengen, om het waare
denkbeeld dezer *oorkonde* te bevatten,
voornaamlijk, dewijl 'er gezegd word, dat
'er veel duisternis en donkerheid in is.
Doch nu tot het werk zelf!

Eenige heeren deïsten dan en Chineefche ſpithoofden hebben uit het *organon* van Aristoteles, uit de leere van het zout van den graaf Welling, uit de wiskunde van Descartes, uit de proeföndervindelijke natuurkunde van Wolff, uit de leere van de luchtpomp van Gerike enz. enz. een heir, van tegenwerpen en twijfelingen toegerust, op de been gebragt, om in de Mofaïfche ſchepping-geſchiedenis eene bres te maaken; dus hadt 'er bij voorbeeld op den eerſten dag geen licht moeten wezen; en de zon drie dagen te laat komen; dus hadt de derde dag aan de wereld geen gras, boomen, loof en kruid geven en op den vierden het firmament of uitſpanſel eerst moeten gemaakt zijn. enz. — en ſommige heeren theologanten en filoſofifche dikkoppen hebben hun uit Gerike's luchtpompleere, Wolff's proeföndervindelijke natuur-

kunde, Descartes wiskunde, graaf Welling's zoutleere, Aristoteles *organon* enz. enz. een heir van beäntwoordingen en oplosfingen tegengefteld en daardoor de bres nog wijder gemaakt, aangezien Mozes fchepping-gefchiedenis noch naar het *organon* van Aristoteles, noch naar de leere der luchtpomp van Gerike, noch naar de wiskunde van Descartes, noch naar de leere der zouten van graaf Welling, noch naar de proeföndervindelijke natuurkunde van Wolff afgecirkeld is, en dus ook naar de dezelve niet aangevallen, noch verdedigd kan of moet worden. Doch indien de fchepping-gefchiedenis van Mofes nog van niemand recht verdedigd en gehandhaafd is, dan is zulks niet de fchuld van het käfteel, maar van den kastelein. Zij behoeft geene zoo kunstige verdediging en zweeft *op vleugelen des dageraads* boven alle tegenwerpingen en

twijfelingen heen en zegeviert. Te weten, dus: God wilde aan onze nog onbedorven voorvaderen openbaaren, dat Hij hemel en aarde en al het goede en schoone, het geen zij aan hemel en aarde om zich zagen, geschapen hadt, en dewijl deeze eerste menschen enkel zin en hartstogt waren, en zin en hartstogt, gelijk de *rhapsodist* zegt, niets dan beelden spreken en verstaan, zoo paarde God zijne openbaaring met den dageraad, het schooofte en vriendlijkste beeld onder den hemel, welk voor alle volken der aarde opgaat, en hen elken morgen aan deze openbaaring, en aan hunnen Schepper en Vader, — genadig, bermhartig en groot van goedertierenheid — met kracht en leven kon doen gedenken; of liever, God *vlocht* deze zijne openbaaring in de letters van den dageraad, in het roodverwig, sprekend (dramatisch) gewaad der mor-

genschemering, opdat zij tevens in en met de schoonheid van dit gewaad voor den mensch *zinlijk* wierdt, en hem diep in het *oog* en *hart* mogt vallen. Volgens dit gezichtpunt vallen de tegenwerpingen en twijfelingen van zelf weg; en alles heeft eenen natuurlijken loop, gelijk elk, die oogen heeft, allen morgen zien kan. 't Licht komt voor de zon; gras en loof ziet lij voor de zon. enz. Maar waartoe nu die verdeeling in zes dagen; en de sabbath op den zevenden dag? Dit is openlijk, zegt onze schrijver, de instelling van arbeid en rust, en het gebod aan de menschen: „Zes dagen zult gij arbeiden en „op den zevenden dag rusten,” in de schepping der wereld ingevlochten, en in een stiel leerzaam voorbeeld voorgedragen; want God, wiens beeld-en gelijkenis-vertooner de mensch zijn zou op aarde, schiep de wereld in zes dagen, en rustte

op den zevenden dag. Maar behalven dit is deze verdeeling in zeven, waarschijnlijk ook een hieroglyfisch speelwerk, voor de werktuiglijke verbeeldings-kracht en een kinderhand des jongen menschlijken geslachts, *ad modum* van 's menschen uitwendige gedaante, die men, zonder een gek te zijn, gelijk veele gekken, die hem zoo genoemd hebben, een *mikrokosmos* of kleine wereld noemen kan, maar welke van hoogst gewigtige gevolgen was voor het menschedom, dewijl symbolische leere, tijdrekening, natuurleere en, met één woord, de oudste gewigtige kunsten en wetenschappen van het menschedom daar uit, als uit een vingerwijzing van God op dit alles, is voortgevloeid. enz. Zie bladz. 112. volg. Deze oude vaderlijke oorkonde en openbaaring is nu in de godsdiensten van alle oude volken meer of minder genationaaliseerd, veranderd en vervormd,

maar echter nog zichtbaar in de overgeblevene fragmenten; en dit, en daarom verklaart het tweede en derde deel van dit werk, het geen wij van de *Egyptenaaren* en de volken van *Neder-Afiën* weten, en het geen tot hier toe ten deele geheel anders verklaard is. enz.

De *kus*, (*) of de gelijkvormigheden in de verschillende oude Godsdienst-fragmenten, en de goede reuk van het *zevental* enz. zijn buiten twijfel geene spelingen van het geval, en hebben buiten twijfel eene oorzaak. Doch of die te zoeken is, waar onze schrijver ze gevonden heeft, of in den *schematismus* van het Heel-al, en in de *vestigia creaturae a creatore impressa*? dit laat de recensent aan zijne plaats. Hij behoort over het geheel tot eene zekere klasse van eclecticische mysti-

(*) *Mutū Panfae osculum Christianae et ethnicae religionis.*

ken, die altijd aan de heilige parabelen en hieroglyfen der oudheid kaauwen en herkaauwen, en met eene emulsie, die zich zoo ligt en gemakkelijk overgeeft, *ex officio* niet te vrede mogen zijn. Met dit alles kan hij echter niet voorbij, om des schrijvers *idée*, en inzonderheid de uitvoering en ontwikkeling van dezelve, te bewonderen, te weten, zoo verre zulks met den regel *nil admirari*, bestaan kan; ook bij veele wenken en zijgezichten door het gantsche boek, als bij waarheidsblikken, op te springen; en zoo uit hoofde van het onderwijs nopens den dage-raad, bladz. 78 enz. als van cenige andere plaatzen den schrijver genegen te zijn.

Ten besluite staat nog aan te merken, dat de taal in dit boek niet is als eene gewoone bedding, waarin de stroom der gedachten ordenlijk en eerbaar heen stroomt, maar als eene verwoesting in dammen en dijken.

De moeder bij de wieg.

Slaap, kindjen lief, in wien het beeld
Van uwen vader zichtbaar speelt,
Gij zijt het; schoon uw vader zegt
Dat gij zijn neus niet hebt, mijn knecht!

Zoo even was hij hier, en keek,
('t Is of hij nog 't beziet.)
Hij zei', dat hoe ge ook hem geleet',
Zijn neus toch hadt gij niet.

Ik denk het zelf; hij is te klein,
En nog moet het zijn neus wel zijn;
Want was 't zijn neus niet, lieve man!
Van waar hadt gij uw neusjen dan?

Slaap, kindjen, vader meent het niet:
't Is enkel jok geweest;
En hebtge uws vaders neus al niet,
Heb dan voor 't minst zijn geest.

W A N D S B E C K,

eene foort van romanze,

door

ASMUS, pro tempore *Bode*

aldaar.

Met eene opdragt

aan den

KEIZER VAN JAPAN.

SIRE!

Uwe Majesteit zal mij vergeven, dat ik
haar een gefchrift opdrage, het geen *uwe*

majesteit op geenerleiën aart of wijze *interefeeren* kan. Ik volg in dezen een gebruik in mijn land, en verwachte in de diepste onderdanigheid, dat *uwe majesteit* mijne stoutheid allergenadigst gadeslaan, doch mijn geschrift niet aanschouwen, noch lezen zult. Zelf ben ik nooit in *uwer majesteits* rijken en landen geweest, ook zou ik, nadien *uwe majesteit* zoo merklijk ver van hier gelieft te wezen, bezwaarlijk ooit anders, gelegenheid hebben, om mij zelve aan hoogstderzelver voeten neder te werpen. Indien *uwe majesteit* misfchien door hoogstderzelver hofmaarschalk of eenigen anderen geleerden van derzelver hof, de aanmerking ter ooren mogt komen, dat mijne verzen vrij

losjens daar heen zijn geworpen; dan bid ik *uwe majesteit* in genade te bedenken, dat ik gewild heb, dat zij maar zoo losjens daar heen geworpen zouden worden, en dat ik daar bij op den hofmaarschalk geene rekening gemaakt, en mij ook in deze opdragt van mijne gewoone verkorte spelling en elifiën heb onthouden.

Voorts zal ik niet nalaten, om met alle de hoogachting te verblijven, welke men aan eenen vorst verschuldigd is, die over een zoo verstandig en gelukkig volk regeert, als ik van *uwe majesteit* in boeken gelezen heb.

Uwe majesteit

enz.

* *

*

Gesteld, dat gij, tot vrolijk zijn,
Of wel om 't lijf te sterken,
In *Hamburg* waart (vleesch, visch en wijn,
Heeft men hier goed, wil 't merken!)

En wildet ook naar *Wandsbeck* heên,
En zijt niet zoo wat rijder,
Dan moet gij slechts ter poort uittreên,
En zoo al zachtkens wijder.

Gij kunt ook met een' wagen voort.
Geen mensch kan 't u beletten;
Doch 't oud gebruik wil dat gij hoort
Naar 's voermans eisch en wetten.

Als u daarin niets tegen staat,
Dan ben ik ook te vreden,
Dus ga of rijd; doch, in de daad,
Het is maar best gereden.

Slaat voorts uwe oogen in het rond,
Dan zult gij fluks aanfchouwen
Een woud, en, op den zelfden stond,
Een tooren en gebouwen.

Op 't woord van tooren valt mij bij,
Dat eens, in Pifaas-lande,
Met zijn drie kindren, jong en blij',
Een man van hoogen stande

Beklaaglijk opgeslooten werdt:
't Is schriklijk te vertellen,
Hoe dáár de grijsaart zich, vol smert,
En ook zijn kroost moest kwellen!

Die 't rijmen noch het dichten kent,

Kan van hun lot niet spreken:

Zij hadden daár in diepe ellend,

Noch te eeten noch te breeken;

En hadden honger — ach! de dood

Waar' hier geschenk en gaave.

Drie dagen lang badt *Gaddo* brood,

En stierf nog zonder have.

Op 's lieven knaapjens lijkjen stort

En broër en vader neder,

Zij allen sterven weenend kort

Daarna — maar om nu weder-

Te komen op den tooren neër,

Gantsch vreeslijk om te aanschouwen,

Zoo let nu ook dan op den keer,

Dien hier de zaaken houën.

Hij is vooreerst geen moordspelonk:
Men leert zelf op zijn' drempel;
En , kort en goed , dees tooren is 't prouk-
Sieraad van onzen tempel.

Dáárin preekt onze predikant ,
Hooft men den koster zingen ;
Wijl wensch en zucht naar beter land
Ons merg en been doordringen.

Ja , godsdienst beide en de kerk
Zijn zeldzaam wel te vrede !
De één maakt in schijn daarvan zijn werk ,
En de ander spot 'er mede ;

En echter is het zeker waar ,
Dat zij het niet bevatten ;
En dat zij allen , gantsch en gaar ,
't Inwendige niet schatten.

Elk opslag leert aan allen man ,
Dat ,, wie zoo schoone zaaken
,, Aan oor en oogen geeven kan ,
,, 't Wis nog kan beter maaken."

,, En iemand , die bij 't ,maanlicht ziet ,
,, Zal 't zoeken en het vinden ,
,, Maar elken dwaazen moet men 't niet
,, Zoo aan den neuze binden."

Schoon is de wereld , schoon ons veld ,
Schoon zijn ons woud en dalen.
Natuures liefing — wijd vermeld , —
Vol vreugd en nachtegaalen.

En wie ons tegenspreken wil ,
Die kom en hoore en kijke ,
En zie en hoore en zwijge stil ,
En schaame zich en wijke.

Veel groote kunst is wel hier niet,
Als in *Egypte* en *Romen*;
Doch 't is natuur, die ge 'er voor ziet,
Den ouden zoo welkoomen!

Men laat den vrijen loop aan haar;
Wij volgen slechts haar schreden,
En ondersteunen hier en daar,
En regts en links haar treden.

En dus kwam onze landstreek voort,
Dáár ziet men graanen groeijen;
Ginds houtgewas; aan deezen oord
Een *mufa-pifang* bloeijen.

Hier openingen in het woud,
Met voordacht uitgehouwen,
Waardoor men eene stad beschouwt
Vol mannen en vol vrouwen.

En dan, en dan — kijk een poëet,
Die zou het net beschrijven;
Maar wijl ik 't niet te zeggen weet,
Zoo moet ik 't laten blijven.

Genoeg, een ieder komt om hier
Te leeven en te sterven,
En bouwt een huisjen, zonder zwiet,
Voor zich en voor zijne erven.

De *mode*, die de stad gebiedt,
Is hier geheet als slangen,
En hoog aan onzen eiktop ziet
Men den boksbuidel hangen.

En wie hier komt, wie het ook zij,
Hij hebbe slechts dukaaten,
Is gansch zijn eigen heer, en vrij
In al zijn doen en laten.

Hij zingt en springt naar zijn plaaisier ,
 En hoeft geen dwang te schroomen :
 Ook ziet men voorts , niet wijd van hier ,
 Daar onze boekjens stroomen ,

Hamoua's schoone dochtren-rei ,
 Die harten kunnen steelen ,
 Als zij *en negligé* en blij'
 Aan onze oevers speelen.

Tycho Brahé , daar had ik sehier
 Tycho Brahé vergeeten , —
 Die voor ruim honderd jaaren , hier
 Den hemel plagt te meeten.

Hij zelf is nogtans hier niet meer ;
 Hij heeft lang uitgemeeten ,
 De tooren , echter , tot zijne eer ,
 Waarop hij heeft gezeeten ,

Staat nog en is ons heiligdom,
Waar voor wij 's avonds grouwen;
En schoon van ouderdom reeds krom,
Zag men hem weér herbouwen;

Opdat hij niet neêrstorten zou;
Doch nu zal hij 't wel houden.
't Kanaal nog is 't, wat ik u wou
Met Wendmuth doen beschouwen.

Doch vriendin Luna komt daár weér
En bosch en beemd verlichten.
o Woud! haar toverwoord is meer
Dan honderdduizend dichten.

☞ Het lijden van den jongen
WERTHER . I. en II. deel.
Leipzig bij Weygand, 1774.

Ik weet niet , of dit eene waare geschiedenis , of een gedicht is ; maar het loopt heel natuurlijk af , en kan iemand de traanen recht uit de oogen persen. Ja , de liefde is al een zeldzaam ding ; men kan 'er niet mede speelen , als met een vogeltjen. Ik ken haar , hoe zij door lijf en leven gaat , en in alle aders klopt en woelt , en met rede en verstand den gek steekt. De arme Werther ! Anders heeft hij zulke fijne invallen en gedachten. Hadt hij toch maar eene reis naar *Parys* of *Peking* gedaan ! Maar zoo ver wou hij van het vuur en de braadspit niet af , en keert en wendt zich zoo lang daar aan om , tot hij kapot is. En dat is nu juist het on-

geluk , dat iemand met zoo veel verstand en gaven zoo zwak kan zijn , en daarom behoorde men onder de linden bij de kerkhofs-muur naast zijn graf een grasbankjen te maaken , opdat men daar zoo ééns op kon gaan zitten , het hoofd in de handen leggen , en de menschlijke zwakheid beweenen. — Maar , als gij nu uitgeweend hebt , zachte lieve jongeling ! als gij uitgeweend hebt , zoo beurt het hoofd weér vrolijk op , en zet de hand in de zijde ; want 'er is deugd , die , even als de liefde , ook door lijf en leven gaat , en in alle aders klopt en woelt. Doch deze moet , naar men zegt , met veel ernst en moeite verkregen worden , en daarom zal zij niet zeer bekend en geliefd zijn ; doch wie ze heeft , dien zal zij ook daar voor rijkelijk beloonen , bij zonneshijn en vorst en regen en als *vriend Hein* met de zeis komt.

FRITS.

Nu wil ik ook niet langer leven:
 Ik haat het daglicht van verdriet;
 Want zij heeft Frans een' koek gegeven,
 Mij echter niet.

☞ **DIOGENES VAN SINOPE.** Leipzig bij de erven Weidmann en Reich.

Gij man met uw' gefcheurden mantel,
 en bedaard gezicht. Ik sta jaloersch bij
 uwe ton, en als 'er die verwenschte klo-
 ve niet was tusfchen denkbeelden en ge-
 waarwordingen, dan fcheen de zon mor-
 gen, als zij uit zee oprijst, in twee ton-
 nen.

Ik ben zeer openhartig, zoo als gij ziet, Diogenes! Anderen toonen u alleen hunne brillante deelen, dat *mulier formosa Superne*, eene volle borst, een' fraaijen liefstaligen mond, een vriendlijk complimenteerend gezicht, enz. maar ik, mijne *partes pudendae*, dat *desinit in atrum piscem*, mijne zwaare podagreufe voeten, die ik moet nasleepen, en die mijne goede voornemens den hals breken. Uw uitlegger, hoe goed en welsprekend zijn mond ook praat, (zijne voeten zijn onder den mantel verborgen) predikt in den wind. Daar is toch geen mensch in *Athenen*, die niet op zekere uren den dop van gekunstelde ingebeelde behoeften, en de doornen in den doolhof der hartstogten voelen, en dikwils daaröver een zuur gezicht maken, en aan uwe ton denken zou; maar wat helpt de bloote gedachten van het hoofd? *Voetzalf!* man van *Sinope!*

Van mijnen vriend VIRGILIUS.

Hij heeft, behalven menige andere gaven, ook inzonderheid eene goede gave, dat hij de gedachtenstreep *à propos* weet te plaatzen; en eene gedachtenstreep op de rechte plaats heeft haare verdienste. Dus zegt hij, b. v.

Speluncam devenere eandem ———

Men zegt, dat 'er dichters zijn, die, in zulke gevallen; zich met de streep niet kunnen vergenoegen, en die verder praa-ten moeten, die hun hoofd zoo vol hebben van smaak en fraaigeesterij, zegt mijn neef, dat zij meenen dat men alle schaamte en eerbaarheid mag opofferen, en de vrouwtjens, die buiten dien aan veel-lerleië lusten onderhevig zijn, op geene wijze behoeft te ontzien, en haare schaam-

te en deugd stout en onbeschroomd op den dwaalweg mag helpen , als het maar in fraai *profa* of in fraaije verzen geschiedt.

Dat moesten zij niet doen ; het is toch niet kwaad , dat men schaamächtig en deugdzaam is.

Toen de hond dood was.

Alard is weg ; en , ach ! mijne oogen weenen

De traanen der melancholie.

Daar ligt hij dood aan mijne beenen.

Dat elk het zie !

Hij deed veel vriendschap , kleefde aan mij als kluisfen ,

Zelf toen de jicht hem sierven liet.

'k Wilde hem gaarn den dood doen misfen ;

Doch konde niet.

Vaak aan mijn zij', in stillen nacht, gezeeten,
 Aan d'eikenboom met mij alléén;
 Alard! ik zal u niet vergeeten,
 En brenge u heén,

Dáár, waar gij zat en laagt; 'k u gelcidde,
 Bij d'eik, zoo vriendlijk aan mijn' geest. —
 Besclijn zacht, maan! in deeze weide,
 't Lijk van mijn beest.

Over de muziek.

De man, die het eerst bij den godsdienst muziek deedt hooren, had zeker niet ten oogmerk, om zich bij het publiek als een componist aan te beveelen; zoo min als de profet Nathan door zijne verdichte gelij-

kenis van het eenig ooilam van den armen man, den naam van eenen goeden fabeldichter verdienen, en Abraham een wondheeler zijn wilde, toen hij zijnen zoon Ismaël nam, en alle de ingeborenen zijns huizes, en alle gekochten met zijnen gelde, en al wat manlijk was onder de lieden zijns huizes, en het vleesch hunner voorhuid besneedt. Hij was buiten twijfel een man van hooger inzicht en gemoedskrift, en een vriend en vader van zijn volk.

De eerste dichters van alle natiën zullen derzelver priesters geweest zijn; misschien kwamen dezen ook het eerst op de uitvinding, om aan hunne gezangen, door middel van het snaarspel, meer ingang en vermogen bij te zetten. Hoe 't zij, de muziek mag aan het outer ontstaan, of in de tempels ingevoerd wezen, men moet hier het tijdstip onderstellen, waar in zij zonder eenige eigene gerechtigheid was, en

in eene knechtelijke gedaante wonderen deedt.

Aan het hof te *Jerusalem* werdt niet alleen 's Heeren genade allen morgen , en zijne waarheid des nachts verbreid op het tiensnaarig instrument en op de harpe ; niet alleen werdt , na eene overwinning op de *Filistynen* , een *Te Deum* uitgevoerd op de *Gilhit* , en God hooglijk geprezen met bazuinen , met de luite en met de harpe , met den trommel en de fluite , met snaarenspel en orgel , met helklinkende cymbalen , en cymbalen van vreugde-geluid ; maar de koning David liet ook zijn noodgebed in zeer treurige en zorgelijke omstandigheden , als mede de boet-alleenspreken zijner zeer verflagen ziel , die hij geloofde , op het acht-snaarig instrument voorzingen. Gelijk zoodanige berichten ons in 't algemeen de eind-oogmerken der muziek ontdekken , zoo laten zij ons tevens tot

haare gesteldheid bij de oosterlingen besluiten en ook tot het denkbeeld, dat men van haar hadt.

Ingevolge de *anecdote*, dat de muziek in het eerst in *Griekenland* alleen bij den lof der goden en helden, en bij de opvoeding der jeugd gebruikt wierdt, is zij waarschijnlijk in deze godlijke eenvoudigheid en naar waarde niet erkende schoonheid uit het oosten tot de Grieken gekomen, die ook in dit stuk *αισι παιδες* waren, en 'er zoo lang aan versijnden en vijlden, tot dat zij 'er eene *schoone* kunst van gemaakt hadden.

In het land, alwaar de dichters in navolgers en vleijers der heerschende neigingen, en de wijzen in profesoren der dialectica ontäartten, werdt de muziek, van eene heilige non, eene dartele losse deerne, welke de vermaaningen van Plato en andere verstandige mannen in den wind

floeg , zich bij alle gelegenheden kijken liet , en om openbaren lof en de toejuiching van het wellustig *Grickſche* oor vrijde. Thans was zij volſtrekt niet meer het geen zij geweest was , de eenvoudige toverroede in de hand van den bode der goden :

— — hac animas ille euocat Orco
 Pallentes , alias ſub triſtia Tartara mittit ,
 Dat ſomnos adimitque & lumina morte reſignat.

De muziek van eenen griekſchen virtuofe , die in de *Pythiſche* en andere ſpelen meer dan ééns den prijs behaald hadt , ſtaat tot eenen pfalm van David omtrent in dezelfde evenredigheid , als een ſolo van een ligt-voetigen gek , maar die een groot danſer is , tot den dans van den man naar Gods harte voor de arke des verbonds , waar over hij van Michal allerhande bittere beſchimpingen moest hooren. Plutarchus zegt , dat men zich , in zija' tijd ,

niet ééns meer een denkbeeld kan maaken van de oude muziek, welke jongelingen tot goede burgers vormde, en schuift de schuld op den schouwburg. Daar waren echter nog wel *musici*, die te *Delft* niet mede om den prijs wilden speelen, om dat zij betere doel-einden hadden, en gemeenlijk waren dezen dichters en *musici* tevens. In het leven van Lykurgus wordt van eenen Thales, niet die uit het zevengestarte der wijzen, maar een' lierdichter en *musicus* uit *Creta*, verteld, als volgt: „ zijne gezangen waren „ door hunnen zachtgeschikten welluiden- „ den loop zeer innemende, en spoorden „ op tot hartelijke gehoorzaamheid en „ eendragt. Wie ze hoorde, werd tegen „ wil en weten geroerd en gedwee ge- „ maakt; zijn hart werd warm voor de „ deugd, en vergat den nijd, dien het „ tot hier toe gekoesterd hadt; zoo dat

„ men eenigermate zeggen kan , dat deze
„ Thales voor Lykurgus den weg gebaad ,
„ en het ijs gebroken heeft , om de *Spar-*
„ *taanen* op beter paden te brengen .”

De *Romeinen* zijn , met betrekking tot de muziek min te beschuldigen dan de Grieken ; tot hen kwam zij uit *Griekenland* , en de *Grieken* hadden ze uit het Oosten .

Bij de overige Westersche en Noordsche volken ging de muziek , zelfs nog lang na Christus geboorte , onder opzicht der priesteren , mede in den krijg , en won veldflaggen voor het vaderland . Men hadt reeds in *Griekenland* , met goeden uitflag , proeven genomen , om haar onzichtbaar vermogen deze richting te geven , nogthans zonder dat men aan de *Duitschers* , die zich met *Griekenland* en deszelfs beschaafdheid weinig bekommerden . hier in een voorschrift ter navolging ge-

geven hadt. De priesters der *Duitschers* hadden ook zulk een voorschrift niet nodig, om van de muziek verschillend gebruik te maaken, naar mate van de omstandigheden en behoeften der natie. Voorts zullen aan de *Romeinen*, die aan de *molliores* en *delicatiores in cantu flexiones*, zoo als Cicero zich uitdrukt, gewend waren, de ruwe *allegro's* der *Duitschers* vreemd voorgekomen zijn, en hunne regiment- en compagnie-chirurgijns zullen zeker, toen zij de uitwerkingen der *Duitsche* muziek onder Varus vernomen hebben, over Hermanns hofkapel en over de wilde *cromatiek* van zijne hoboïsten allerhande spottende aanmerkingen gemaakt hebben.

In de volgende eeuwen na Christus geboorte moet de muziek, ook als toonkunst, zeer in verval geraakt zijn. Men spreekt, omstreeks die tijden, van herstellers en verbeteraars der muziek, en brengt ten

bewijze dingen bij, die voorheenen elken onbedrevenen bekend waren, zonder dat hij 'er verdienste door hadt. 't Is zeer waarschijnlijk, dat, in deze onrustige tijden, de muziek, even als de geleerdheid, de wijk in de kloosters genomen heeft, alwaar zij ook mischien nog heden de beste diensten doet, wanneer zij daar eenen misnoegden naargeestigen munnik, die lang met zijn verdriet heimelijk worstelde, en op weg was, om zijn' vader en den dag zijner geboorte te vervloeken, wanneer zij dien helpt verzachten, en zijne ziel leert verheffen tot het grootsch besluit, om zich zelve te overwinnen: of wanneer zij eene jonge non, die tegen de *theorie* van de verloogchening der wereld onöverwinlijke twijfelingen voelt, de overwinning gemakkelijk maakt over eene neiging, die in een nonnen-klooster van rechtswege niet volaan kan worden.

Bij den godsdienst in *Rome* nam de muziek van tijd tot tijd eene proef, om neuswijs en moedwillig te worden, zoo dat ook verscheiden pausen zich genoodzaakt zagen, om haaren moedwil in trio's en tremblants enz. palen te stellen. Paus Marcellus II. wilde haar om die reden, geheel van den altaar verbannen, maar Palestrina verzoende hem nog weder door eene misse, die zonder ecnige dartelheid langzaam en aandachtig gaat, haar oog onbeweeglijk hemelwaards vestigt, en op elken stap het hart treft.

Heden ten dage prijzen zich inzonderheid de Hoogduitsche en Italiïansche muziek, door uitsteekende eigenschappen aan. In beiden hebben wij voortreffelijke meesterstukken en groote meesters, die den roem verdienen, dat zij door hunne *harmonie* en *melodie* den vogel op de spitze des scepters in de hooge hand van Jupiter in

slaap kunnen speelen. Doch wien het van de goden bewaard is, om de muziek in haare eenvoudigheid en vermogen weder in te voeren, die heeft zoodanigen roem niet nodig; Apollo zal hem zijn vriend noemen, en zijne uitmuntende verdienste door twee lange ledematen onder Midas lokken rechtvaardigen.

Een Lied,
op de wijze : *My mind a king-*
dom is ; in de Reliquies of an-
cient Poetry.

Ik ben vernoegd; met zegetoon
    Verkondig het, mijn lied;
En menig man met eenen kroon
    En scepter is zulks niet.
En als hij 't was? wel! dat hij 't zij!
Dan ben ik nogthans zoo als hij!

Des Sultans pracht, des Mogols schat,
    't Geluk, dat, nooit voldaan,
Wanneer het de aard vermeersterd hadt,
    Nog opzag naar de maan;
Niets van dit alles trekt mijn zin;
Ik vind 'er veel belagchlijks in.

Te vrede zijn, dat 's mijn bestaan.

Wat baat mij geld en eer?

Met wat ik heb, ben ik voldaan.

Wie wijs is, wenscht niet meer.

Al krijgt men zelf zijn' gantschen wensch,

Dat maakt nog geen gelukkig mensch.

En bovendien zijn eer en geld

Een glas, dat ligt verbreekt.

De wondre loop der dingen stelt,

Ervaarnis is 't die spreekt,

Zeer zeldzaam 't weinige in veel,

En wijst den rijken zelv' zijn deel.

Recht doen en edel zijn en goed

Is boven eer en geld;

Dan heeft men altijd goeden moed,

En is van vreugd verzeld:

Men leeft trotsch, doch met zich te vreên,

En vleit geen mensch, noch vreest 'er een.

Ik ben vernoegd; met zegetoon
Verkondig het, mijn lied;
En menig man met eenen kroon
En scepter is zulks niet.
En als hij 't was? wel! dat hij 't zij!
Dan ben ik nogthans zoo als hij.

3

☞ Oden. Hamburg bij J. J. C.
Bode.

Neen, verzen zijn het niet; verzen moeten rijmen, dat heeft ons de heer Ahrens op school gezegd. Hij stelde mij voor zich, toen hij ons dat zeide, en sloeg mij om de ooren, en zeide: hier een oor, en daar een oor, dat rijmt; en verzen moeten ook rijmen. Ik kan ook wel twee honderd verzen in een uur lezen, en het doet mij heel dikwijls niet meer aan, dan of ik door het water baade: ook speelen iemand de rijmen even als golfsjens tegen de beenen; maar hier kan ik niet van mijne plaats komen, en het is als of geduurig zekere gedaanten zich voor mij in den weg stellen, die ik voorheenen wel in den droom gezien heb: het is wel ge-

drukt als verzen, ook is er veel klank en welluidendheid in, maar het kunnen evenwel geene verzen zijn. Ik zal het ééns aan mijn' neef vragen. —

Het zijn toch verzen, zegt mijn neef, en bijkans elk vers is als een moedig ros met vrijen hals, dat den gevoeligen lezer van verre riekt en tot verrukking aanbriescht. Ik had van mijn heer Ahrens gehoord, dat verzen zoo een bruischend schuimgoed zijn, dat rijmen moest; maar mijn heer Ahrens, mijn heer Ahrens! toen hebt gij mij wat wijs gemaakt. Mijn neef zegt, het moet voltrekt niet schuimen, het moet klaar zijn, als daauwdroppels, en doordringende, als een zucht der liefde, dewijl in deze klaarheid van daauwdroppels, en in den warmen adem der hartstogt, de gantsche verdienste der tegenwoordige dichtkunde bestaat. Hij

nam mij het boek uit de hand, en las
bladz. 41. uit het stuk, de ontfermer:

— o Woorden des eeuwigen levens!

Dus spreekt de Jehovah:

Kan de moeder vergeten haaren zuigling,

Dat zij zich niet over den zoon haares ligchaams
 ontferme?

Zoo zij hem vergat;

Ik zal u niet vergeten!

Prijs, aanbidding, en vreugdetraanen en eeuwige dank,

Voor de onsterfelijkheid!

Warme, vuurige, hartlijke dank,

Voor de onsterfelijkheid!

Hallelujah in den heiligdomme!

En achter het voorhang

In het allerheiligste Hallelujah!

Want dus heeft Jehovah gesproken!

„Schuimt dat, neef? en hoe zijt gij daar onder?” — Hoe het mij wordt? Mer beweegt zich ook een *hallelujah* in mij, maar ik durf het niet uitspreken, omdat ik maar zulk een gemeene slechte kaerel ben; ik zou de starren wel van den hemel willen rukken, en ze voor de voeten van den ontfermer strooijen, en in den grond zinken. Zoo wordt het mij!

„Bravo, neef! Nu, dat zijn juist verzen, die u zoo dat starrenplukken ingeven. Lees het boek geheel, het zal u wel smaaken; en schaam u wijders over dat *hallelujah* niet, dat zich in u beweegt. Wat gemeen? Bij *oden* geldt geen aanzien des perfoons; gij, of een koning, de een zoo goed als de ander! En, neef, de schoonste *seraf*, in de staatlijke, vreeslijke pracht van zijne zes vleugelen, is maar een gemeene slechte kaerel, als hij voor God staat! Maar, zoo als gezegd is, lees

het boek geheel." Ik heb 't gedaan, en wil nu eens vertellen, hoe het mij gegaan is. Wanneer men een stuk er van voor de eerste keer leest, komt men uit den helderen dag in eene schemerende kamer vol schilderijën; in 't eerst kan men weinig of niets zien, maar als men er een poos geweest is, beginnen de schilderijën van lieverlede zichtbaar te worden, en treffen iemand recht, en vervolgens maakt men de kamer toe, en fluit 'er zich in, en gaat op en neder, en verkwikt zich in die schilderijën, en de roosverwige wolken, en schoone-regenbogen en luchtige gratiën met zachte aandoeningen in 't geelaat, enz. Hier en daar ontmoette ik ook plaatzen, waar ik heel duizelig werd, zoo dat het mij even zoo was, als of een adelaar naar den hemel wil vliegen, en nu zoo hoog steigt, dat men enkel nog beweging ziet, maar niet, of de adelaar die

maakt, dan of het eene bloote speling der lucht is. Dan leg ik gemeenlijk het boek neder, om met oom Toby een pijp te doen.

Ook heb ik dikwijls over de woordvoeging in deze *oden* mijn eigene gedachten, als ook over het metrum; en ik wilde 'er op wedden, dat 'er bijzondere kunstgreepen achter steken, als men ze maar recht verstondt. Het metrum is niet in alle de *oden* het zelfde: toch niet; in sommigen is het als een storm, die door een groot woud bruischt, in anderen zacht, zoo als de maan zweeft, en dat schijnt toch niet bij geval zoo gekomen te zijn. *Bladz. 204.*

De vroege graven.

Welkom, o gij, zilveren maan,

Schoone, stille vorstin der nacht!

Ge ontvliedt? spoed u niet, blijf, vriendin van gepeins!

Zie daar, zij blijft, en het zwerk drijft enkel voort:

't Ontwaaken der meimaand is toch
Schooner nog dan de zomernacht,
Wanneer daauw, klaar als licht, uit haar lokken druipt,
En zij roodächtig ten heuvel nu opklimt.

Gij, edelen, ach, thans bewast
Uwe graven reeds treurig mosch.
Hoe gelukkig was ik, toen ik nog met u
Den dag zag glimmen, en scheemeren den nacht.

Dit wenschte ik wel gemaakt te hebben,
of ten minsten bij de anderen, onder eene
grafzode met lentemosch bewasfen, te flaa-
pen, en daar zoo een zuchtjen van eenen
goeden jongen te hooren, dien ik in mijn
leven beminde. Mijn hoopjen stof zou zich
in 't graf omkeeren, en mijne schim door
het mosch tot den goeden jongen opsteigen,
hem een handklap geven, en een poosjen
in de maaneschijn aan zijn' hals fladderen.

En de opschriften boven de stukken! ja die zijn altijd zoo kort en wel gepast, en een goed opschrift boven een stuk is als een mensch, die eene goede tronie heeft. Ook is de opdragt braaf, „aan Bernstorf,” en niets meer. Waartoe ook een zoo lang geleuter van Mecenas en genade en genadig? Dit smaakt den grooten man niet, en den kleinen bederft het de maag.

Over het geheel is mij uit dit boek recht een licht over den heer Ahrens en over het verzenmaaken opgegaan. Ik verbeeld mij den dichter, als eenen schoonen teêrhartigen jongeling, die op zekere uren plethoriek wordt zoo desperaat, als of ons de nachtmerrie rijdt, en dan komt 'er eene koorts, welke dien schoonen teêrhartigen jongeling heet en krank maakt, tot dat zich de *materia peccans* in eene *ode*, *elegie* of zoo iet ontlast; en al wie hem te na komt, wordt besmet.

Braga daal neder door het loof der eiken, om de ziel van den vaderlandfchen dichter te bezwangeren, op dat zij ten haaren tijde eene rijpe sterke vrugt in het licht brenge; doch wie ligtvaardig is en het met uitlanders houdt, die legt wind-eijers en wordt dikwijls een speelpop der *Franfchen*.

De maaker dezer *oden* zal *Klopstock* heeten; ik mogt hem toch wel ééns zien.

Uit het Engelsch.

In 't paradijs lag Adam eens te slaapen ;
Toen werdt uit hem de vrouw gefchaapen.

ô De arme vader Adam kuscht
In d'eerften slaap zijn laafte rust.

Brief aan ANDRIES.

Mijn lieve Andries!

Uwe astronomie zijt gij zeker met huid en haar weder vergeten? Ik weet het nog, het plagt 'er niet gemaklijk bij u in te gaan, wat de heer Ahrens ons voordeedt van driehoeken en cirkels, en evenwel mogt ik u toen reeds wel lijden. De heer Ahrens wist alles wel op zijn' duim, terwijl gij niets begrijpen kondt, maa

daar tegen kondt gij ook in uwe eenvoudigheid zoo een gantsch half uur eene heldere star aankijken, en 'er u zoo bij u zelve over verheugen, en dat kon de heer Ahrens niet, en daarom mogt ik u liever lijden, ziet gij! en daarom schrijf ik u ook dezen brief, dewijl 'er overmorgenäavond iet heel schoons aan den hemel te zien is. Te weten, de avondstar zal, een uur na zon-ondergang, — als de lucht zuiver is, verstaat zich, — groot en helder daar aan den hemel staan, in het westen, en dicht onder haar aan de linkehand Jupiter, en aan de rechtehand de maan.

Hoe dat nu samenhangt, dat deze drie schoone hemel-lichten zoo dicht bij elkanderen staan, dat mag de heer Ahrens demonstreeren; gij moet maar buiten uwe deur gaan, en naar mijne lieve maan en de twee vriendelijke starren opkijken, en,

het geen u, als gij nu zoo voor uwe deur staat en kijkt, Andries, het geen u dan door het hoofd zal gaan, ziet gij! dat gunt uw oude schoolmakker u, en daar van weet de heer Ahrens niets.

Leef wel, Andries, en vergeet niet uwe deur te grendelen, als gij weder in huis gaat.

Den 11 Februarij 1774.

HINZ EN KUNZ.

(Toegewijd aan den bailjuw van — —)

- K. Hinz, zou 'er nog wel recht te vinden zijn opaarde?
H. Recht juist niet veel, mijn Kunz! maar 't geld heeft 'er nog waarde,
K. Toch zijn 'er veelen, die het recht nog pleegen!
H. Even deswegen.

De Vos en Beer.

- Zeer vroeg nog in den morgenfond
 Kwam eens een vos, van 't dorp geloopen
 Om loos het hoenderhok te stroopen,
 Hier met een hoen in zijnen mond.
 Op weg ontmoet hij eenen beer.
 „ Ach! goedendag, genadig heer!
 » Gij wandelt waarlijk al zeer vroeg.
 » Dit hoen, dat ik tot hier toe droeg,
 » Leg ik ootmoedig voor u neêr:
 » Waar gaat toch uwe reis naar toe?“
 « Wat noemt gij mij genadig! hoe
 « Weetge, o vee! hoe weet gij dit?“
 » Als ik het zeggen mag, o heer! 'k zag uw gebit:
 » Die tanden! scherp en lang en wit.”
-

☞ De *derde* en *vierde* platen, voor het volgend gedeelte dezes *eersten* ftuks, (zie bladz. xi. en xii.) zullen op derzelve plaats te vinden zijn; hebbende men met de uitgaave van deeze bladen eerst willen beproeven of een boek als dit, in zulk nederduitsch vertaald als het is, met voordeel zij uitgegeven.

